

مطالعه بررسی نقش مشارکت شهروندان در تأمین احساس امنیت اجتماعی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۶/۱۷

علی مرادی^۱

از صفحه ۱۳۹ الی ۱۶۶

چکیده

زمینه و هدف: هدف اصلی این مطالعه بررسی نقش مشارکت شهروندان در تأمین احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه شهر مبارکه) می‌باشد.

روش‌شناسی: این تحقیق با روش پیمایش انجام گردیده و داده‌های پژوهش از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شده است. جامعه آماری در این تحقیق شامل شهروندان بالاتر از ۲۰ ساله شهر مبارکه در سال ۱۳۹۵ است. بر اساس سالنامه آماری و سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ جمعیت شهر مبارکه برابر ۱۲۰۷۳۷ می‌باشد. با توجه به اینکه حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برابر ۳۸۳ نفر به دست آمد، محقق برای بالا رفتن پایایی ابزار پژوهش تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه در نظر گرفت. نحوه پیدا کردن نمونه‌ها در این پژوهش بر اساس خوشه‌های تعیین شده از شهر مبارکه انجام می‌گیرند.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج حاصله نشان می‌دهد که بین میزان مشارکت مردمی و احساس امنیت همبستگی بالایی وجود دارد، به طوری که مقدار T برای مشارکت مردمی برابر (۶/۲۸) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۰)، برای محل تولد برابر (۵/۴۲) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۰)، برای رضایتمندی از عملکرد پلیس برابر (۴/۸۷)، مسئولیت‌پذیری افراد برابر (۳/۰۰۲) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۱۷)، برای جنسیت برابر (۲/۸۵) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۶) و برای وضعیت تأهل برابر (۲/۴۴) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۴) می‌باشد. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با ۰/۴۹. به دست آمده است.

واژه‌های کلیدی

امنیت اجتماعی، مشارکت مردمی، رضایتمندی از عملکرد پلیس، مسئولیت‌پذیری.

۱- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلام آبادغرب، ایران، moradi.pop@gmail.com

مقدمه

یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین عوامل برقراری وفاق، اقتدار و ارتقای ضریب امنیت ملی «مشارکت» در صحنه‌های گوناگون ملی است. مشارکت در واقع، تجلی مشروعیت حاکمیت و ضامن تأمین و ثبات است؛ زیرا مشارکت مردمی می‌تواند به مثابه مؤثرترین و مناسب‌ترین پشتوانه برای حلّ و فصل معضلات و بحران‌های سیاسی - اجتماعی و امنیتی مورد استفاده قرار گیرد. هر دولتی که بتواند جلوه‌های بیشتری از همکاری و همدلی توده‌های مردمی را در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و بخصوص در دفاع از کشور و حکومت در مقابل تهدیدات داخلی و خارجی، جلب نماید، در جامعه بین‌المللی از اعتبار، شخصیت و موقعیت رفیع‌تری برخوردار می‌گردد (شعبانی، ۱۳۸۰: ۴). مشارکت سیاسی نوعی تظاهر علنی اراده مردم برای تعیین سرنوشت جمعی خود است. فقط از طریق مشارکت است که قدرت سیاسی به طریق مسالمت‌آمیز دست به دست می‌گردد و میزان توسعه سیاسی یک کشور بستگی مستقیم به این مؤلفه دارد (کازمی، ۱۳۷۶: ۱۰۱). در یک تعریف کلی امنیت اجتماعی عبارت است از تضمین پاسداری از جامعه در برابر خطرات و تهدیدها و ایجاد فرصت‌ها، به منظور ارتقا و بهینه‌سازی جامعه. اگرچه مشارکت افراد اجتماع در برقراری امنیت اجتماعی، بسیار حائز اهمیت است، نبودن امنیت در یک اجتماع یک خطر بزرگ و تهدید کننده محسوب می‌شود، اما گاه به دلیل عدم آگاهی افراد از این تهدید، واکنش آن‌ها نسبت به امنیت کم رنگ می‌شود که این خود تهدید دیگری برای اجتماع محسوب می‌شود؛ اما مساله آگاهی از تهدیدها و خطرها دارای بُعد روانشناسی بالایی است و بحث این‌که چگونه افراد را باید از این عدم امنیت آگاه سازیم بسیار مهم می‌شود. برانگیختن وجدان اخلاقی و اجتماعی، یکی از عوامل جلب مشارکت اجتماعی است. همان حالتی که در تعبیر گوناگون هم چون حیثیت، تعصب، غیرت ورزیدن و حساسیت اجتماعی و سیاسی بیان می‌شود و مفهوم مقابل آن، عبارت است از بی‌تفاوتی، بی‌حسی عاطفی و آرامش بیمارگونه در برابر پدیده‌های تلخ و نامطلوب انسانی، اجتماعی و سیاسی. همان‌طور که

واکنش‌های طبیعی بدن در برابر عوامل بیماری، نشانه سلامت زیستی موجود زنده است، حساسیت‌های اخلاقی، انسانی، اجتماعی و سیاسی نیز نشانه سلامت عاطفی و اجتماعی یک جامعه به شمار می‌آید. بدون شک نظم و امنیت اجتماعی^۱ به معنی هماهنگی اجزای نظام اجتماعی جهت دستیابی به اهداف نظام یکی از خصوصیات مهم جامعه ایده آل می‌باشد و این امر هنگامی حاصل می‌گردد که اعضای آن جامعه به عنوان عناصر تشکیل دهنده اجزای نظام اجتماعی وظایف خود را شناخته و به آن عمل نمایند. مسئولیت اجتماعی افراد به عنوان یکی از عوامل به وجود آورنده اتحاد، نظم و امنیت شناخته می‌شود که می‌تواند مسائلی را به دنبال خود بکشد که برای هر جامعه‌ای حیاتی و مهم می‌باشد (مرادی و جلائیان، ۱۳۸۶: ۳۰).

اصولاً بحث امنیت اجتماعی شهروندان پدیده‌ای فراگیر و حتی تبدیل به دغدغه اصلی سازمان‌هایی چون پلیس و نیروهای امنیتی در جامعه شده است. شناخت عوامل مرتبط با آن و نقش مشارکت‌های مردمی و سازمان‌های غیررسمی در آن در جامعه هم برای امنیت مردم و هم سازوکار سازمان‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این شناخت می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی- اجتماعی و سیاسی- امنیتی و نیز پیدا کردن راهکارها و سیاست‌های مناسب برای حل معضلات و مشکلات امنیت اجتماعی بکار گرفته شود. هدف اصلی این مقاله بررسی رابطه بین مشارکت مردمی و احساس امنیت اجتماعی شهروندان در شهر مبارکه است. در این راستا اهداف جزئی‌تری مدنظر است که در قالب سؤالات ذیل مطرح می‌باشند:

در این پژوهش سعی می‌شود مبانی نظری مشارکت مردم در امر توسعه و تأمین احساس امنیت اجتماعی شهرستان مبارکه را مورد بحث و بررسی قرار داده و تنگناها، مسائل و محدودیت‌های موجود در این زمینه را تا حد امکان روشن کرده و در نهایت راهبردهای لازم جهت نهادینه‌سازی مشارکت مردمی و راه‌های ریشه‌ای جلوگیری از عدم مسئولیت مردم و بی‌تفاوتی آن‌ها، آن‌گونه که در مقابل واقعیت‌های موجود به قدر کافی کاربردی باشند را نشان دهد. همچنین این شناخت می‌تواند در

1 . Social Security

برنامه‌ریزی‌های اقتصادی- اجتماعی و سیاسی- امنیتی و نیز پیدا کردن راهکارها مناسب برای حل معضلات و مشکلات امنیتی در شهرستان مبارکه به دلیل مهاجرت رو به رشد این منطقه صنعتی به کار گرفته شود.

در ایران، به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی، مشارکت سیاسی از توجه شایانی برخوردار گردید. شعارهای انقلابی و تأکید آن‌ها بر ارزش‌ها و آرمان‌هایی همچون استقلال، آزادی، برابری و حق تعیین سرنوشت توسط مردم، همگی حکایت از دعوت مردم به مشارکت سیاسی بالا دارند. شعارهای انقلاب که بر زبان مردم جاری و ساری بوده نیز نشان از تأکید بر مشارکت سیاسی دارد و همچنان مشاهده می‌شود که مقوله آزادی و مشارکت سیاسی و امنیت به عنوان مهم‌ترین محور شعارهای انتخاباتی در جامعه ما دارای اهمیت است (پناهی، ۱۳۸۶: ۶۳). در این میان، مسلماً عوامل متعددی بر مشارکت سیاسی و بخصوص رفتارهای رأی‌دهنده تأثیر می‌گذارند، اما در بین این عوامل، امنیت ملی نقش خاصی ایفا می‌کند.

مبانی نظری پژوهش

۱- احساس امنیت: در این تحقیق متغیر وابسته احساس امنیت است. احساس امنیت به قابلیت و حفظ الگوهای سنتی، زبان، فرهنگ، مذهب و هویت و عرف ملی با شرایط قابل قبولی از تحول مربوط است (فراهانی، ۱۳۸۷: ۱۴۲). احساس امنیت اجتماعی براساس طرح پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌ها در سه بُعد (مالی، فکری و جانی) از پرسش‌هایی که در قالب طیف ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم شده‌اند، استفاده شده است. امنیت مالی براساس اطمینان در سرمایه‌گذاری، امنیت جانی براساس اطمینان شرایط فیزیکی زندگی و امنیت روانی (فکری) براساس امکان انتقاد و آزادی عقاید در جامعه پرسیده می‌شود. در پرسشنامه برای تعریف عملی متغیر وابسته از ۱۷ گویه استفاده شده است.

۲- مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی تقبل آگاهانه انجام بخشی از امور در شکل همکاری از روی رغبت به قصد بهبود و بهسازی زندگی اجتماعی است (لینچ و

کاپلان^۱، ۱۹۹۷: ۲۹۸). در این تحقیق مشارکت غیررسمی با استفاده از شرکت در دسته‌های عزاداری و مراسم مذهبی و نماز جمعه، شرکت در انواع کمک‌های خیریه‌ای، کمک به همسایه‌ها در فعالیت‌های روزمره، مشارکت در تفریح و مهمانی دسته‌جمعی، شرکت در تصمیم‌گیری‌های محله و شرکت در گردهمایی‌ها و جشنواره‌های مختلف و جلسات اولیا و مربیان می‌باشد.

۲- رضایت اجتماعی: احساس رضایتی که هر فرد از زندگی خود و از رابطه با دیگران دارد. رضایت اجتماعی در این پژوهش بر اساس رضایت از عملکرد پلیس در جامعه سنجیده می‌شود. در این پژوهش رضایت‌مندی از عملکرد پلیس با استفاده از ۶ سؤال در قالب طیف ۵ درجه‌ای لیکرت سنجیده شده است.

۳- مسئولیت اجتماعی: یک مجموعه از مهارت‌های اجتماعی که طی فرایند یادگیری آموخته‌شده و شخص در چارچوب هنجارهای اجتماعی (عرف) و قوانین و مقررات دست به انتخابی می‌زند که موجب ایجاد روابط انسانی مثبت، افزایش تعاملات، موفقیت و رضایت خاطر می‌شود. در این تحقیق مسئولیت اجتماعی نمره‌ای است که آزمودنی در مقیاس مسئولیت اجتماعی کسب می‌کند. مسئولیت اجتماعی با استفاده از ۵ گویه بر مبنای طیف لیکرت سنجیده می‌شود.

۴- اعتماد اجتماعی: اعتماد را می‌توان حسن ظن فرد نسبت به افراد جامعه تعریف کرد که این امر موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با سایر افراد جامعه می‌شود (شارع پور، ۱۳۸۰: ۱۰۱). اعتماد سه شکل اعتماد بین شخصی، اعتماد عمومی و اعتماد بنیادی سنجش گردیده است.

چارچوب نظری پژوهش

مکاتب فکری و نظریه‌های سیاسی و اجتماعی بحث امنیت و نظم اجتماعی را از زوایای متفاوت مورد توجه و بررسی قرار داده‌اند.

1 . Lynch & Kaplan

تئوری نیاز انسانی: براساس نظریه نیاز انسانی، امنیت زمانی حاصل می‌شود که نیازهای اساسی انسان برآورده شود. در غیر این صورت انسان با ناامنی روبرو می‌شود (چزمان و کاتل^۱، ۱۹۹۰: ۱۶۹-۱۷۵). بر این اساس نیازهای جسمی، فکری و روحی افراد و گروه‌ها باید تأمین شود وگرنه افراد و جوامع از هم خواهد پاشید و بقا و بهزیستی آن‌ها به خطر خواهد افتاد (براوز^۲، ۱۹۹۶: ۶۱). از معروف‌ترین صاحب‌نظران این تئوری سایتس است که نیازهای اساسی انسان را به نیاز به واکنش، امنیت، به رسمیت شناختن، انگیزش، عدالت توزیعی، معنا، عقلانیت و کنترل می‌داند (سایتس^۳، ۱۹۷۳: ۷۱). وی بر این باور است که اگر رخدادهای عینی یا تحولات نظری موجب سلب امکان واکنش مطلوب از انسان شود و هویت او به رسمیت شناخته نشود، معنای او از زندگی دگرگون می‌شود و تصمیم‌گیری عقلانی را با محدودیت مواجه می‌سازد و امکان کنترل افراد بر مدیریت رفتار خود را مختل می‌نماید (کریمی، ۱۳۸۵: ۱۳۲). بنابراین در نظریه نیازها، امنیت منحصر به فرد نیست بلکه شامل صیانت و حراست از زندگی مردم و حفاظت از جان و مال و کلیه شئون زندگی انسان در برابر مخاطراتی است که آسودگی را از آن‌ها سلب می‌کند و ترس و بی‌اطمینانی را جایگزین می‌نماید.

کارکردگرایی ساختاری: از دیدگاه کارکردگرایان - ساختاری بسترهای اجتماعی که جامعه بر اساس آن‌ها قوام و دوام می‌یابند، به عنوان تولید کننده امنیت اجتماعی محسوب می‌شوند. این بسترها خود تحت تأثیر متغیرهای کلانی چون فرهنگ، سیاست، اقتصاد و تاریخ و جمعیت و ... می‌باشند. اگر در جامعه این بسترها به صورت هماهنگ در ارتباطی پویا با یکدیگر قرار گرفته باشند، یک ثبات نسبی در بحث امنیت اجتماعی به وجود خواهد آمد؛ اما در صورت وجود شکاف و یا گسل بین هر یک از این متغیرها، خطرات بالقوه، امنیت اجتماعی را تهدید خواهد کرد (امیری، ۱۳۸۲: ۳۱۳-۳۳۶). براین اساس واقعیت احساس ناامنی، ساختاری است که به

1. Cheeseman & Kattle

2. Burrowes

3. Sites

خسونت‌های شهری، شکل و نوع بزهکاری بستگی دارد. در این میان مشارکت مردم در ایجاد نظم و امنیت جامعه می‌تواند به ثبات این خرده سیستم‌ها کمک کند تا به تشکیلات خرده سیستم‌های نظام اجتماعی لطمه‌ای وارد نشود.

مرتن^۱ ریشه عدم امنیت اجتماعی را در شکاف میان دو عنصر اساسی ساختار فرهنگی جستجو می‌کند. عنصر اول اهداف و عنصر دوم راهها و هنجارهای مشروع رسیدن به اهداف می‌باشد. هر گروهی ناگزیر است تا اهداف فرهنگی خود را با راههای مجاز و نهادی شده منطبق کند. این روش‌ها و هنجارهای نظم‌دهنده، با راههای کارآمد و فنی یکی نیستند، بلکه راه‌های دیگری نیز وجود دارد که کارآمد بوده و نیل به اهداف را آسان می‌سازند، ولی با هنجارها و دستورات اخلاقی جامعه تضاد دارند، مانند احتکار، سرقت، تقلب و نظایر آن که امنیت اخلاقی جامعه را تهدید می‌کند. هنگامی که میان اهداف فرهنگی و راههای نهادی شده، هماهنگی وجود نداشته باشد، فریبکاری، فساد و رشوه‌خواری، روسپیگری و ارتکاب انواع جرائم افزایش و امنیت اجتماعی کاهش می‌یابد.

لوهمن^۲ در چارچوب دیدگاه کارکردگرایی معتقد است که یک جامعه از نظام‌های متنوعی تشکیل شده است که هر کدام نقش مستقل خود را دارند مثل خانواده، علم، سیاست و دین؛ و هیچ‌کدام به تنهایی نمی‌توانند ضامن امنیت در جامعه باشند. دین و آموزه‌های دینی از دید لوهمن عملکردهای خاصی برای نظم در جامعه دارد و دارای نقش و معنایی مهم است و آن عملکرد این است که به انسان اجازه می‌دهد تا دنیای اجتماعی خود را به عنوان یک مجموعه واحد در نظر بگیرد (پل ویلم،^۳ ۱۳۷۷: ۵۰).

گیدنز (۱۳۷۸) نظام امنیت وجودی را مجموعه فرآیندهای ناخودآگاهی می‌داند که جهت دستیابی به حس اعتماد در تعامل با دیگران هستند. وی معتقد است که

1. Merton

2. Luhman

3. Paul Willaime

کنشگران نیاز دارند که این حس اعتماد را داشته باشند (ترنر^۱، ۲۰۰۳: ۴۸۴). از نظر گیدنز امنیت وجودی از رویه‌ای شدن مواجهات با دیگران، تفسیر موفقیت‌آمیز اعمال به صورت اموری عملی یا ذخیره معرفتی و نیز ظرفیت عقلانیتی که با خودآگاهی استدلالی به دست می‌آید (ترنر، ۲۰۰۳: ۴۸۵).

به نظر دورکیم ورود جوامع، به دنیای صنعت در قرن بیستم، روابط انسان‌ها را از نظارت نظم اخلاقی جامعه سنتی آزاد می‌کند، به طوری که اجتماع سنتی مورد هجوم نیروهای گسستگی جامعه مدرن قرار گرفته و اجتماعات ساده رو به تحلیل می‌روند و با افزایش و تراکم جمعیت، زندگی اجتماعی پیچیده می‌شود، ارتباطات از صورت برخورد ناآشنا به صورت برخورد با بیگانه درمی‌آید. از همه مهم‌تر، اعتقادات و رسوم مذهبی مشترک که موجب انسجام اجتماعی می‌گردید، رو به تحلیل و تضعیف رفته و با کاهش محدودیت‌های مذهبی، حالت بی‌هنجاری تسریع می‌شود. در این صورت فرد با واقعیت تلخ شکست روبرو شده و با توجه به تضعیف مذهب و احساس شکست در افراد، موجب روی آوردن به خودکشی، اعتیاد یا دیگر انحرافات اجتماعی خواهد شد (آزاد، ۱۳۷۵: ۶۰). در نتیجه امنیت فردی و امنیت اجتماعی را به چالش خواهد کشاند.

دیدگاه تعامل‌گرایی

از دیدگاه تفسیری امنیت در جامعه زمانی به وجود می‌آید که حقوق اجتماعی شهروندان شناخته شده و رعایت شود و به نظر و دیدگاه آن‌ها اهمیت داده شود. بنابراین، اهمیت دادن به تعاملات نیروهای خلاق مردمی، تخصصی کردن حوزه‌های عمل و ساختارهای پلیس، حضور اجتماعی آن‌ها در متن جامعه و مشارکت مردم در ایجاد، حفظ و گسترش امنیت از برجسته‌ترین نکات دیدگاه تفسیری است. لذا، برقراری اصل نظم و امنیت اجتماعی بر عهده‌ی مردم و فرهنگ جامعه است و در این راستا مشارکت مردمی و تنظیم روابط و تعامل با پلیس از مهم‌ترین اصول در تحقق امنیت در جامعه است (محکی، ۱۳۸۲: ۲۳۲). نظریه پردازان تعامل‌گرایی برای

1 . Turner

معنایی که بازیگران به ساختارهای اجتماعی نسبت کمتری می‌دهند، اهمیت خاصی قائل هستند و معتقدند که هر چه وضعیت‌های فرا روی افراد از ساختمانندی کمتری برخوردار باشند، این بعد معنایی اهمیت بیشتری خواهد داشت. هنگامی که نظام‌های ارزشی موجود (پلیس و ...) بنیان محکمی برای عمل اجتماعی ایجاد نکنند، هنجارهای جدیدی ظهور می‌کنند که وضعیت موجود را نادرست دانسته و توجیهی برای اقدام فراهم می‌نمایند (ترنر و کیلیان^۱، ۱۹۸۷: ۲۲).

در این دیدگاه مفهوم امنیت اجتماعی بر حفظ جان، مال و شئون زندگی افراد و مقابله با جرائم و آسیب‌های اجتماعی و نیز برقراری نظم و قانون دلالت می‌کند. جامعه‌ای که در آن افراد احساس امنیت و آرامش نداشته باشند و ضریب امنیت عمومی آن از یکسو به خاطر رشد جرائم مانند سرقت، قتل، تبهکاری، مواد مخدر و ... و از سوی دیگر به سبب آسیب‌های اجتماعی چون بی‌نظمی، قانون‌گریزی، خودکشی و ... کاهش یابد، فضای عمومی افراد دچار آشفتگی و پریشانی خواهد شد و دل‌مشغولی اصلی آن‌ها مصون ماندن از چنین خطراتی است. زیرا افزایش جرائم اجتماعی زندگی را برای آحاد جامعه غیرقابل‌پذیرش می‌کند. از یک منظر آسیب‌های اجتماعی محصول چنین شرایطی خواهد بود و از سوی دیگر در رابطه‌ی تعاملی آن شرایط را بازتولید می‌کند؛ و جامعه‌ای که دچار بی‌نظمی مفرط اجتماعی شود، فاقد نشانه‌های اولیه انسجام در ابعاد هنجاری و ارزشی خواهد بود (چلبی، ۱۳۷۵: ۲۸۵).

تئوری سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی زاده کنش و واکنش افراد می‌باشد و محصول آشنا بودن و آشنا شدن آدمیان با یکدیگر است. بورت^۲ سرمایه اجتماعی را متشکل از دوستان، همکاران و تماس‌ها و ارتباطات عمومی می‌داند که از طریق آنان هر فرد فرصت برای استفاده از سرمایه مالی و انسانی خود را به کف می‌آورد. به نظر فوکویاما^۳، سرمایه اجتماعی مجموعه معینی از هنجارها و ارزش‌های غیررسمی است

1 . Turner & Killian

2 . Burt

3 . Fokoyama

که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است در آن سهیم هستند (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۲۶). مشارکت اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی یکی از محورهای اصلی آموزش در بسیاری کشورهای است که در راستای رشد و توسعه همه‌جانبه گام برمی‌دارند (سارتس^۱، ۲۰۰۲: ۹۵). بوردیو^۲ سرمایه اجتماعی را در عضویت در یک گروه برای دستیابی به منابع آن گروه می‌داند (وینتر^۳، ۲۰۰۰: ۲). براین اساس تئوری سرمایه اجتماعی تحلیل خود را متمرکز بر ویژگی‌های کلان اجتماعی می‌کند و معتقد است این ویژگی‌های کلان اجتماعی انگیزشی در افراد ایجاد می‌کند که عامل مشارکت و توسعه جامعه می‌شود. لذا وجود سرمایه اجتماعی در شهروندان سبب مشارکت اجتماعی آنان در مسائل امنیتی شهر و جامعه می‌شود. ارتباط سرمایه اجتماعی با امنیت شهری شهروندان از طریق پارامترهایی چون اعتماد و تعامل متقابل، افزایش روح جمعی نسبت به آینده شکل می‌گیرد. سرمایه اجتماعی از طریق تأثیرات بافتی و ترکیبی بر امنیت شهروندان در قالب الگوهای دوستی، آسودگی و اعتماد اجتماعی شهروندان با یکدیگر، تماس اجتماعی با دوستان و رفع فشارهای روحی و کاهش احساس ناتوانی از داشتن امنیت و... شکل می‌گیرد. از بُعد دیگر انسجام اجتماعی بین سازمان‌های مرتبط با مدیریت در جهت افزایش خدمات امنیت شهری منجر به کاهش ناامنی در میان شهروندان شده است (مرادی، ۱۳۸۹: ۱۳۲).

نظریه معرفت‌های محلی: نظریه معرفت‌های محلی^۴ به دنبال جلب مشارکت واقعی مردم در زندگی اجتماعی آنان است. تحت این مشارکت، عدم تمرکزگرایی در جامعه جهت تسهیل فرایند تصمیم‌گیری از پایین به بالا تقویت می‌گردد (فولر^۵، ۱۹۹۲). استفاده از معرفت‌های محلی، تمرکز بر واقعیت‌های اجتماعی، دنبال کردن فرایند حرفه‌ای شدن و اصالت به ارزش‌های انسانی، ماهیت روابط سازمان‌های

---

1 . Saarts
2 . Bordiou
3 . Winter
4 . Commonsense
5 . Fowler

غیردولتی با مردم را تشکیل می‌دهد (چمبرز، ۱۹۸۳^۱). در رهیافت حل مساله نیروی پلیس با یک تقسیم کار کمتر پیچیده‌ای مواجه است و قوانین و سطوح اقتدار نیز کمتر دارد بلکه از نوعی خلاقیت استفاده می‌کند (احمدی، ۱۳۷۷). در این رهیافت پلیس با تلاش در زمینه حل مسائل ناشی از وقوع حوادث در جستجوی کمک به مردم به منظور تأمین نظم، آرامش و امنیت است. در شیوه حل مساله، پلیس در جستجوی الگوهایی برای شناخت ناامنی‌ها و به دست آوردن راه‌حلهایی برای آن‌ها توسط خود مردم است. این شیوه همکاری و همبستگی مردم با پلیس گسترش می‌دهد (مرادی، ۱۳۸۹: ۱۳۲).

پیشینه پژوهش

احمدی و فرهادی (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی رابطه مهارت حل مساله و احساس امنیت در بین زنان یزد احساس امنیت در بین زنان، به این نتیجه رسیدند که با آموزش مهارت حل مساله اجتماعی به زنان، یکی از دغدغه‌های اساسی آنان، یعنی احساس ناامنی تسکین داده یا برطرف می‌شود.

مقتدایی و امیری اسفرجانی (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی تأثیر مدیریت افکار عمومی بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان اصفهانی انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد رهبران فکری، تبلیغات، گروه‌های فشار سودطلب و آرمان‌گرا و استفاده از رسانه‌های داخلی بر احساس امنیت اجتماعی افراد مدنظر به صورت مستقیم و شایعات، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های خارجی به شیوه معکوس و معنادار تأثیر دارند.

طالب پور (۱۳۹۶) مطالعه‌ای تحت عنوان رابطه‌ی فضاهای بی‌دفاع شهری با احساس امنیت اجتماعی (مطالعه‌ی موردی: شهروندان شهر تهران) انجام داد. نتایج نشان دادند احساس امنیت شهروندان تهرانی در فضاهای بی‌دفاع بیشتر از فضاهای بی‌دفاع است. تفاوت معناداری از نظر انواع احساس ناامنی بین شهروندان به تفکیک فضای بی‌دفاع و با دفاع مشاهده می‌گردد. متغیرهای مستقل، طراحی و معماری

1 . Chambers

نامناسب فضای شهری، عدم نظارت مداوم بر عرصه‌ی فضاهای شهری تراکم پایین جمعیت و حضور افراد غریبه ۷۹ درصد از تغییرات احساس ناامنی را تبیین نمودند. متانی و همکاران (۱۳۹۶) مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی نقش و کارکرد انواع رسانه‌های جمعی در احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر تهران انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که بین میزان استفاده از تلویزیون و احساس امنیت اجتماعی همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

پورا احمد و همکاران (۱۳۹۶) مطالعه‌ای تحت عنوان ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری منطقه یک اهواز انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد شاخص‌های نظارت، اجتماعی، رفتاری، کالبدی، مبلمان، محیطی و دسترسی بر احساس امنیت زنان در منطقه یک شهر اهواز تأثیر می‌گذارند. شاخص نظارت بیشترین تأثیر و بعد از آن به ترتیب شاخص کالبدی، شاخص اجتماعی، شاخص دسترسی، شاخص محیطی و شاخص رفتاری و در آخر شاخص مبلمان کمترین تأثیر را بر احساس امنیت زنان در منطقه یک شهر اهواز دارد.

عظیمی و همکاران (۱۳۹۶) مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی نقش عوامل اجتماعی و کالبدی بر احساس امنیت شهروندان در شهر رشت، انجام دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان احساس امنیت برای شهروندان برحسب موقعیت زمانی شب و روز، جنسیت افراد و محله‌های مختلف شهر دارای تفاوت معنی‌داری است. نتایج تحلیل رگرسیون بیانگر آن است که از میان متغیرهای انتخاب شده، امن بودن محله برای کودکان، کیفیت معابر، میزان روشنایی و وجود ساختمان‌های فرسوده و متروکه مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده احساس امنیت شهروندان محسوب می‌شوند.

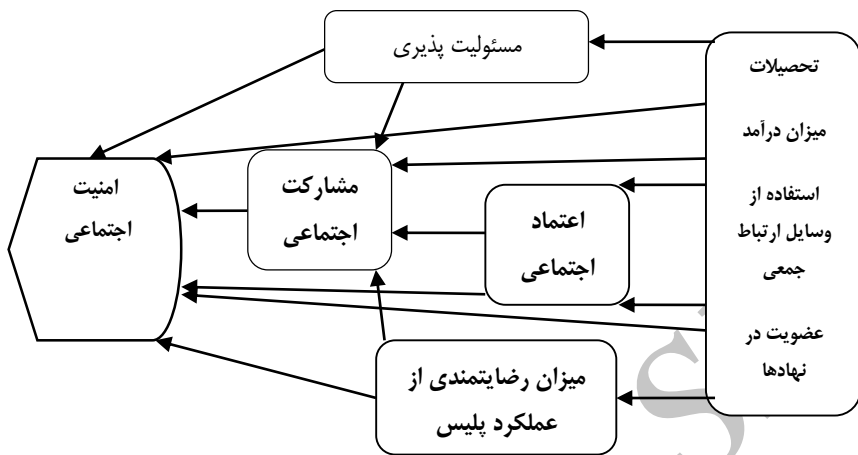
سپهوند و جعفری (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای تحت عنوان تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی بر روی جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله خرم‌آباد انجام دادند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد احساس امنیت اجتماعی تأثیر معناداری بر سرمایه و نشاط اجتماعی می‌گذارد. از طرف دیگر، سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی تأثیر دارد.

سجادیان و همکاران (۱۳۹۵) مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد پنج ناحیه شهر ایزده از نظر مکانی احساس ناامنی می‌کنند که ساکنان ناحیه شرقی بیشترین احساس ناامنی و ناحیه غربی کمترین احساس ناامنی را دارند. بین سطح رضایت مندی نسبت به محله، حس تعلق و مالکیت و حس امنیت و آرامش نسبت به محل مسکونی با احساس ناامنی اجتماعی شهروندان رابط معکوس و معناداری وجود دارد.

زیاری و دیگران (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان تحلیل تطبیقی احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی مطالعه موردی: شهرستان کوهدشت، به این نتیجه رسیدند که از لحاظ احساس امنیت عمومی تفاوت معنی داری بین نقاط شهری و روستایی وجود ندارد؛ ولی از لحاظ ترس از فضاهای شهری و روستایی، تفاوت بین شهر و روستا معنی دار است. همچنین نتایج حاکی از آن است که با حرکت از فضاهای خصوصی به سمت فضاهای عمومی، بر میزان ترس مردم افزوده می‌شود؛ و این موضوع در روستاها بیشتر از شهرهاست.

مدل مفهومی پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش که پیش از این مورد مطالعه قرار گرفت، روابط بین متغیرهای پژوهش در قالب مدل مفهومی به شکل زیر نشان داده شده است.

شکل شماره ۱- مدل مفهومی پژوهش

فرضیه‌های پژوهش

- بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.
- عوامل جمعیتی (سن، جنسیت، میزان درآمد، بعد خانوار، میزان تحصیلات و قومیت) بر احساس امنیت تأثیر دارند.
- بین میزان مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد.
- بین احساس رضایتمندی از عملکرد نیروی انتظامی و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.
- بین مدت زمان سکونت در شهر مبارکه و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.
- بین استفاده از رسانه‌ها و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.
- بین عضویت در نهادها و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

۱۵۳

به اقتضای موضوع تحقیق با استفاده از روش کتابخانه‌ای ادبیات پژوهش نوشته است و پس از آن عمده کار پژوهش با استفاده از روش توصیفی از نوع پیمایشی انجام گرفت. با عنایت به موضوع پژوهش، جامعه آماری در این تحقیق شامل شهروندان بالاتر از ۲۰ ساله شهر مبارکه در سال ۱۳۹۵ است. براساس سالنامه آماری و سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ افراد ۲۰ ساله به بالای شهر مبارکه برابر ۱۲۰۷۳۷ می‌باشد. با توجه به اینکه جمع‌آوری اطلاعات از کل این افراد برای محقق مقدور نیست لذا تعدادی از جامعه آماری به عنوان نمونه معرف به شیوه تصادفی خوشه‌ای برای مطالعه انتخاب شد. با توجه به اینکه حجم نمونه براساس فرمول کوکران برابر ۳۸۳ نفر به دست آمد، محقق برای بالا رفتن پایایی ابزار پژوهش تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه در نظر گرفت. نحوه پیدا کردن نمونه‌ها در این پژوهش براساس خوشه‌های تعیین شده از شهر مبارکه انجام گرفتند. از فرمول کوکران برای تعیین حجم نمونه استفاده شده است.

جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه انجام گرفته است. جهت اعتبار صوری پس از طراحی گویه‌های طیف‌های مربوطه در اختیار اساتید دانشگاه و کارشناسان قرار گرفت که در نهایت به گزینش گویه‌های مناسب برای هر طیف منجر شد. در این پژوهش برای پایایی ابزار پژوهش از تکنیک آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج جدول مقدار آلفای کرونباخ به صورت ذیل است.

جدول شماره ۱- میزان آلفای کرونباخ (پایایی) گویه‌های هر طیف

مقدار آلفا	تعداد گویه	
۰/۸۳	۱۷	احساس امنیت
۰/۸۱	۶	اعتماد اجتماعی
۰/۸۳	۱۵	میزان مشارکت مردم
۰/۷۵	۶	احساس رضایتمندی از عملکرد نیروی انتظامی

یافته‌های پژوهش

داده‌های تحقیق حاصل استخراج پرسشنامه‌هایی است که توسط ۴۰۰ نفر در شهر مبارکه اصفهان تکمیل گردیده و اساس تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر قرار گرفته است. پس از پایان یافتن گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ها، استخراج و آنگاه به کامپیوتر انتقال یافت و سپس با استفاده از بسته نرم‌افزار آماری برای علوم اجتماعی^۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. برای تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته از تحلیل واریانس و آزمون F و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

از ۴۰۰ نفر نمونه آماری لحاظ شده در این پژوهش، ۲۵۰ نفر از پاسخگویان مرد و ۱۵۰ زن دختر بوده است. در مفهومی دیگر، ۶۵/۳ درصد افراد گزینش شده برای نمونه آماری این تحقیق به پسران و ۳۴/۳ درصد به دختران اختصاص داشته است. بیشترین تعداد پاسخگویان را افرادی تشکیل می‌دهند که در مراکز استانی ساکن می‌باشند. داده‌های جدول نشان می‌دهد که ۴۳/۲۵ درصد آن‌ها در مراکز استانی، ۳۶/۲۵ درصد در مراکز شهری، ۱۴/۲۵ در مراکز روستایی و بقیه در مراکز عشایری به سر می‌برند. ۲۷۴ نفر از پاسخگویان متأهل و ۱۲۴ نفر از آن‌ها مجرد می‌باشند. از طرفی هم داده‌های جدول نشان می‌دهد که ۶۸/۵ درصد آن‌ها متأهل و ۳۱/۰ درصد از آن‌ها مجرد بوده‌اند. ۲۵۱ نفر از پاسخگویان در این طبقه قرار می‌گیرند. از طرفی هم داده‌های جدول نشان می‌دهد که ۳/۵ درصد از پاسخگویان در طبقات بالای جامعه، ۶۲/۸ درصد در طبقات میانی جامعه و ۳۳/۳ درصد از آن‌ها هم در طبقات پایین جامعه بوده‌اند.

از ۴۰۰ نفر جمعیت نمونه ۳۱ نفر جزء کارکنان مشاغل علمی-فنی و تخصصی، که ۷/۸ درصد جمعیت نمونه و ۴۴ نفر جزء کارکنان اداری و دفتری که ۱۱/۸ درصد جمعیت نمونه و ۱۰۴ نفر در امور خدماتی که ۲۶/۰ درصد جمعیت نمونه و ۳۷ نفر در سایر گروه‌ها که ۹/۳ درصد جمعیت نمونه می‌باشد. میانگین سنی افراد مورد مطالعه برابر ۳۴/۳۶ سال است. شاخص دیگر میزان تحصیلات می‌باشد که میانگین

1. Statistical Package for Social Science (SPSS)

آن برای افراد پاسخگو برابر ۱۱/۶۶ می‌باشد. بعد خانوار نیز دیگر شاخصی است که میانگین آن برابر ۳/۸۶ می‌باشد. میانگین مدت زمان سکونت در شهر برابر ۳۰/۳۷ سال بوده است. شاخص دیگر در این تحقیق میزان درآمد ماهیانه افراد است که میانگین آن برای پاسخگویان برابر ۴۳۹۲۰۹/۳ تومان بوده است.

جدول ۲ نشان دهنده وضعیت میانگین نمره پاسخگویان از متغیرهای مستقل و متغیر وابسته را نشان می‌دهد. میانگین نمره مسئولیت‌پذیری اجتماعی برابر ۱۴/۶۸ است که در مقایسه با دامنه نمره (۵ تا ۲۵) در حد متوسطی است و بیانگر وجود مسئولیت اجتماعی متوسط شهروندان است. متغیر دیگر مشارکت اجتماعی می‌باشد میانگین نمره این متغیر برای افراد برابر ۵۰/۴۶ است که در مقایسه با دامنه نمره (۱۵ تا ۷۵) در حد بالایی است. متغیر سوم میزان اعتماد است که میانگین نمره آن برابر ۲۰/۹۶ است که در مقایسه با دامنه نمره (۶ تا ۳۰) در حد بالایی است. متغیر چهارم در این جدول میزان رضایتمندی از عملکرد پلیس است که میانگین نمره آن برابر ۱۷/۶۵ است که در مقایسه با دامنه نمره (۶ تا ۳۰) در حد کمتر از متوسط است و بیانگر این واقعیت است که شهروندان نسبتاً از عملکرد پلیس راضی نیستند. متغیر پنجم در این مجموعه احساس امنیت است که میانگین نمره آن برابر ۴۷/۰۲۵ است که در مقایسه با دامنه نمره (۱۷ تا ۸۵) در حد پایین است. این نمره نشان می‌دهد که پاسخگویان احساس امنیت در حد پایینی دارند.

جدول ۲- توزیع نسبی شاخص‌های اجتماعی اقتصادی پاسخگویان

متغیر	مقدار آلفا	میانگین	انحراف معیار
مسئولیت اجتماعی	۰/۷۲	۱۴/۶۸	۴/۶۵
مشارکت اجتماعی	۰/۸۳	۵۰/۴۶	۲/۵۹
میزان اعتماد	۰/۸۱	۲۰/۹۶	۴/۳۸
رضایتمندی از عملکرد پلیس	۰/۷۵	۱۷/۶۵	۳/۲۳
احساس امنیت	۰/۸۳	۴۷/۰۲۵	۱۳/۴۳

آزمون فرضیه‌ها

جدول شماره ۳ نتایج آزمون فرضیه‌هایی که متغیر مستقل آن‌ها در سطح سنجش فاصله‌ای قرار دارند را نشان می‌دهد.

فرضیه ۱) بین سن افراد و احساس امنیت رابطه وجود دارد: نتایج به دست آمده از آزمون ضریب همبستگی مؤید این است که بین دو متغیر مربوطه رابطه معناداری وجود دارد ($r=0/153$). با توجه به معناداری به دست آمده که برابر $0/046$ می‌باشد، استدلال می‌شود که به هر میزانی که سن افراد بیشتر شود، تأثیری مستقیمی در احساس امنیت دارد.

فرضیه ۲) بین میزان تحصیلات افراد و احساس امنیت رابطه وجود دارد: بین دو متغیر مربوطه رابطه معناداری وجود ندارد ($r=0/07$). با توجه به سطح معناداری می‌توان استدلال کرد که رابطه بین دو متغیر مذکور ضعیف بوده و معنادار نیست. به هر میزانی که سن افراد بیشتر شود، به تبع او احتمال احساس امنیت در بین شهروندان تغییری نخواهد کرد. لذا فرضیه مذکور تأیید می‌گردد.

فرضیه ۳) بین بعد خانوار و احساس امنیت رابطه وجود دارد: ضریب همبستگی به دست آمده برای متغیر بعد خانوار و میزان احساس امنیت برابر $0/119$ با سطح معنی‌داری $P=0/09$ ، بیانگر عدم رابطه معناداری بین دو متغیر مذکور می‌باشد. به این معنا که هراندازه بعد خانواده بیشتر و یا کمتر باشد میزان احساس امنیت در میان شهروندان تغییری نخواهد کرد.

فرضیه ۴) بین مدت زمان سکونت در مبارکه و احساس امنیت رابطه وجود دارد: نتایج جدول نشان می‌دهد که متغیر مدت زمان سکونت در شهر مبارکه رابطه معنادار با متغیر وابسته دارد، به این معنا که با بالا رفتن مدت زمان سکونت در مبارکه، میزان احساس امنیت در میان شهروندان بیشتر می‌شود. ضریب پیرسون برای این متغیر برابر $0/181$ که با توجه به سطح معنی‌داری $P=0/035$ ، فرضیه فوق را تأیید می‌کند.

فرضیه ۵) بین میزان درآمد افراد و احساس امنیت رابطه وجود دارد: ضریب همبستگی بین میزان درآمد پاسخگویان و احساس امنیت برابر ۰/۲۰۵ می‌باشد که با توجه به سطح معنی‌داری $P=0/021$ ، فرضیه فوق در سطح حداقل ۹۵ درصد تأیید می‌شود. بین دو متغیر مربوطه رابطه معناداری وجود دارد. می‌توان چنین عنوان کرد که به هر میزان که درآمد افراد بیشتر یا کمتر شود، در میزان احساس امنیت تأثیر خواهد داشت.

جدول ۳- ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای زمینه‌ای و احساس امنیت

معناداری	همبستگی	انحراف معیار	میانگین	همبستگی	شماره پرسشنامه
۰/۰۴۶	۰/۱۵۳	۱۱/۲۹	۳۴/۳۶	سن	
۰/۹۲	۰/۰۷	۳/۴۳	۱۱/۶۶	میزان تحصیلات	
۰/۰۹	۰/۱۱۹	۱/۴۸	۳/۸۶	بُعد خانوار	
۰/۰۳۵	۰/۱۸۱	۱۳/۹۱	۳۰/۳۷	مدت زمان اقامت در مبارکه	
۰/۰۲۱	۰/۲۰۵	۸۶۱۶۳/۴۹	۴۳۹۲۰۹/۳	میزان درآمد	

جدول ۴ نشان‌دهنده همبستگی بین متغیرهای مستقل و احساس امنیت می‌باشد. نتایج جدول نشان می‌دهد که رابطه معنادار بین مسئولیت‌پذیری افراد $r=0/43$ ، مشارکت اجتماعی $r=0/82$ و رضایتمندی از عملکرد پلیس $r=0/59$ وجود دارد.

فرضیه ۶) بین مسئولیت‌پذیری افراد و احساس امنیت رابطه وجود دارد: ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر ۰/۴۳ با سطح معنی‌داری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه مثبت و مستقیم بین دو متغیر مذکور می‌باشد، به این معنا که با افزایش یا کاهش در میزان مسئولیت‌پذیری افراد، احساس امنیت در میان شهروندان نیز افزایش یا کاهش می‌یابد.

فرضیه ۷) بین مشارکت اجتماعی و احساس امنیت رابطه وجود دارد: ضریب به دست آمده برای مشارکت اجتماعی و احساس امنیت برابر ۰/۸۲ با سطح معنی‌داری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه معنادار بین دو متغیر می‌باشد. با افزایش یا کاهش مشارکت اجتماعی، احساس امنیت نیز در میان شهروندان تغییر می‌یابد.

فرضیه ۸) بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت رابطه وجود دارد: نتایج نشان می‌دهد که بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت رابطه معنی‌داری وجود ندارد. ضریب به دست آمده برای این متغیر برابر $0/08$ با سطح معنی‌داری $P=0/43$ ، بیانگر عدم رابطه معناداری بین دو متغیر مذکور می‌باشد.

فرضیه ۹) بین رضایت از عملکرد پلیس و احساس امنیت رابطه وجود دارد: نتایج نشان می‌دهد که بین میزان رضایتمندی از عملکرد پلیس و احساس امنیت رابطه معنی‌داری وجود دارد. ضریب همبستگی به دست آمده برای این متغیر برابر $0/59$ با سطح معنی‌داری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه مستقیم بین دو متغیر می‌باشد، به این معنا که با افزایش در میزان رضایتمندی از عملکرد پلیس در بین افراد، احتمال افزایش احساس امنیت آن‌ها به شدت افزایش می‌یابد.

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای اصلی و احساس امنیت

معناداری	همبستگی	انحراف معیار	میانگین	همبستگی	احساس امنیت
0/000	0/43	4/65	14/68	مسئولیت‌پذیری افراد	
0/000	0/82	2/59	50/46	مشارکت اجتماعی	
0/43	0/08	4/38	20/96	اعتماد اجتماعی	
0/000	0/59	3/23	17/65	رضایت از عملکرد پلیس	

فرضیه ۱۰) بین استفاده از رسانه‌ها و احساس امنیت رابطه وجود دارد.

جدول ۵ نشان‌دهنده همبستگی بین استفاده از رسانه‌های جمعی و احساس امنیت را نشان می‌دهد. می‌توان استدلال کرد که از بین شش رسانه جمعی مندرج در جدول تنها دو نوع آن یعنی تلویزیون و ماهواره در ارتباط معناداری با احساس امنیت قرار داشته‌اند و سایر وسایل ارتباط جمعی رابطه معنی‌داری با این نوع رفتارها نداشته است. قابل ذکر است که فرضیه فوق در سطح حداقل ۹۵ درصد معنادار و تأیید شده است. می‌توان استدلال کرد که رسانه‌های جمعی در ارتباط مستقیم و معناداری با احساس امنیت بوده است.

جدول ۵- ضریب همبستگی بین متغیر رسانه‌های جمعی با احساس امنیت

معناداری	همبستگی	انحراف معیار	میانگین	همبستگی	رابطه
۰/۰۳۸	۰/۱۴	۶۷/۷۱	۱۲۴/۲۶	تلویزیون	
۰/۵۶	۰/۰۸	۲۱/۳۳	۴۲/۲۱	اینترنت	
۰/۲۵	۰/۱۴	۱۳/۲۶	۲۱/۶۶	رادیوهای داخلی	
۰/۴۷	۰/۰۲۱	۱۲/۸۵	۲۳/۱۹	مجله و روزنامه	
۰/۲۶۳	۰/۰۳۳	۲۲/۷۹	۶۲/۶۰	رادیوهای خارجی	
۰/۰۴	۰/۱۰۸	۲۵/۶۲	۱۱۰/۶۰	ماهواره	

فرضیه (۱۱) جنسیت افراد بر احساس امنیت آن‌ها تأثیر دارد.

جدول ۶ آزمون تفاوت نمره میانگین احساس امنیت برحسب جنسیت افراد نمونه را نشان می‌دهد. با توجه به آمارهای موجود در این جدول، میانگین نمره مردان و زنان در این فرضیه با هم متفاوت است به طوری که میانگین این نمره برای مردان و زنان به ترتیب ۵۱/۰۴ و ۴۰/۱۸ می‌باشد و این تفاوت مشاهده شده بر اساس آزمون T با مقدار ۵/۵۴ و سطح معناداری $Sig=0/000$ در سطح حداقل ۹۵ درصد معنی‌دار است.

جدول ۶- آزمون تفاوت میانگین نمره احساس امنیت برحسب جنسیت افراد

Sig...	T	انحراف معیار	میانگین	جنسیت
۰/۰۰۰	۵/۵۴	۸/۱۳	۵۱/۰۴	مرد
		۹/۳۴	۴۰/۱۸	زن

فرضیه (۱۲) عضویت افراد در نهادها بر احساس امنیت آن‌ها تأثیر دارد.

جدول ۷ آزمون تفاوت نمره میانگین احساس امنیت برحسب عضویت افراد نمونه در نهادها را نشان می‌دهد. میانگین نمره افرادی که در نهادها عضویت دارند، برابر ۴۹/۷۱ و آن‌هایی که عضویت ندارند، برابر ۴۶/۸۶ می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که میانگین نمره احساس امنیت برای افراد عضو و غیر عضو با هم تفاوت آن‌چنانی ندارد و این تفاوت معنی‌دار نبوده و فرضیه تأیید نمی‌شود.

جدول ۷- آزمون تفاوت میانگین نمره احساس امنیت بر حسب وضعیت تأهل

Sig...	T	انحراف معیار	میانگین	عضویت در نهادها
۰/۲۷	۱/۰۹۷	۱۰/۴۶	۴۹/۷۱	عضو
		۱۰/۴۳	۴۶/۸۶	غیر عضو

رگرسیون چندمتغیره

در این مطالعه از آماره رگرسیون چندمتغیره به شیوه گام‌به‌گام استفاده شده است. در این روش متغیرهای مختلف به ترتیب میزان اهمیت در تبیین متغیر وابسته وارد معادله می‌شوند. برای استفاده از این روش متغیرهای اسمی به صورت ساختگی^۱ وارد تحلیل شده‌اند. قبل از استفاده از این مدل، باید مفروضات اساسی این نوع تحلیل رگرسیونی را در نظر داشته باشیم به طوری که اگر این مفروضات برآورده نشوند، داده‌ها دارای اریب خواهند بود:

(۱) پیش فرض اول، مستقل بودن خطاها یا باقی‌مانده‌ها از همدیگر است. یعنی در تحلیل رگرسیون y های یک x ربطی به y های x دیگر نداشته باشد. برای تعیین وجود خودهمبستگی از آزمون دوربین- واتسون^۲ استفاده شد. نتیجه به دست آمده از این آزمون در مورد احساس امنیت (متغیر وابسته) نشان می‌دهد که خطاها یا باقی‌مانده‌ها برای این مدل رگرسیونی مستقل از هم می‌باشند؛

(۲) یکی از پیش‌فرض‌های اساسی در تحلیل رگرسیون چند متغیره، نرمال بودن توزیع خطاها است. برای آزمون نرمال بودن توزیع باقی‌مانده‌های مدل‌های رگرسیونی از آزمون کولموکروف- اسمیرنوف^۳ استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد که باقی‌مانده‌های مدل، توزیعی نرمال دارند (سطح معنی‌داری آزمون کولموکروف- اسمیرنوف برابر ۰/۴۳۱ بوده که نشان می‌دهد توزیع مذکور نرمال است).

-
1. Dummy
  2. Durbin-Watson
  3. Kolmogorov-Smirnov Test

معادله رگرسیونی مربوط به تحلیل چندمتغیره متغیرهای مستقل جهت پیش‌بینی متغیر وابسته در جدول ۸ می‌باشد. در اینجا چهار متغیر وارد معادله رگرسیونی شده‌اند و سایر متغیرها خارج از معادله قرار گرفتند. قابل ذکر است که در این معادله متغیرهای محل تولد، جنسیت و وضعیت تأهل به‌صورت ساختگی وارد معادله رگرسیون شده است. اولین متغیری که در معادله رگرسیونی وارد شده است، مشارکت اجتماعی می‌باشد. نتایج حاصله نشان می‌دهد که بین این متغیر و احساس امنیت همبستگی بالایی وجود دارد، به طوری که مقدار T برابر (T=۶/۲۸) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۰) می‌باشد. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۲۴$ به دست آمده است. در گام دوم با وارد شدن دومین متغیر یعنی رضایتمندی از عملکرد پلیس مقدار T برابر (T=۴/۸۷) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۰) می‌باشد. در گام سوم با وارد شدن متغیر مسئولیت‌پذیری افراد مقدار T برابر (T=۳/۰۰۲) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۱۷) می‌باشد. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۴۳$ به دست آمده است. در گام چهارم با وارد شدن متغیر جنسیت، مقدار T برابر (T=۲/۸۵) و ضریب معنی‌داری (Sig.T=۰/۰۰۶) می‌باشد. در این مرحله میزان ضریب تعیین برابر با $R^2=۰/۴۷$ به دست آمده است. کمیت F معنادار است این مطلب گویای این است که حداقل یکی از متغیرهای مستقل در پیش‌بینی متغیر وابسته مؤثر است.

جدول ۸- عناصر متغیرهای مستقل درون معادله برای پیش‌بینی احساس امنیت

مرحله	متغیر	B	Beta	مقدار T	معناداری	R ²
۱	مشارکت اجتماعی	۰/۷۴	۰/۵۷	۶/۲۸	۰/۰۰۰	۰/۲۴
۲	رضایتمندی از عملکرد پلیس	۰/۶۸	۰/۵۱	۴/۸۷	۰/۰۰۰	۰/۳۷
۳	مسئولیت‌پذیری	۰/۷۱	۰/۴۳	۳/۰۰	۰/۰۱۷	۰/۴۳
۴	جنسیت	۸/۶۲	۰/۲۸	۲/۸۵	۰/۰۰۶	۰/۴۷
Constant=		۵۱/۶۲	F=	Sig=۱۴/۴۲۴	۰/۰۰۰	

بر این اساس معادله رگرسیون چند متغیره در تحقیق حاضر به این صورت می‌باشد:

$$Y = a + bx_1 + bx_2 + \dots + bx_n$$

احساس امنیت = $0/57$ (مشارکت اجتماعی) + $0/51$ (رضایتمندی از عملکرد پلیس) + $0/43$ (مسئولیت‌پذیری) + $0/28$ (جنسیت) + ei

بحث و نتیجه‌گیری

مشارکت مردم در سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های امنیتی کشور نقش اساسی در ایجاد نظم و امنیت اجتماعی دارد. برای جلب مشارکت مردم باید از طریق ایجاد یک ارتباط نزدیک و صمیمی با گروه‌ها و اقشار مختلف جامعه، توانایی و آمادگی خود را برای پاسخگویی به نیازهای امنیتی جامعه به اثبات برسانند و تسهیلات لازم برای همکاری داوطلبانه‌ی افراد جامعه با آنان فراهم آورند. مشارکت مردم در برقراری امنیت اجتماعی، از آگاهی و باور آن‌ها به قوانین و مقررات جامعه، آغاز و با عمل به این باورها، تداوم یافت و در پیشگیری از جرم و همکاری با نیروهای کنترل‌کننده و تأمین امنیت اجتماعی پایان می‌پذیرد. هانینگتون دو اصطلاح مشارکت و امنیت را از ویژگی‌های توسعه می‌داند. هراندازه زمینه‌ی مشارکت مردم در امر امنیت اجتماعی فعال‌تر شود، شتاب و دوام توسعه در جامعه بیشتر می‌شود. مشارکت مردم در امور عمومی و امنیتی جامعه باعث انسجام و یکپارچگی در جامعه می‌شود.

در جامعه‌ی ما حسن مسئولیت‌پذیری مردم، زمینه‌ی بالقوه برای رشد و شکوفایی مشارکت فراهم می‌آورد. لذا ایجاد فضای لازم جهت تبلور این مشارکت از طریق آموزش همگانی و همسازی افکار عمومی با مقاصد امنیت ملی، امری حیاتی است. مشارکت به‌نوعی حد و اندازه‌ی قدرت حکومت و آزادی افراد جامعه را معین می‌سازد. فرهنگ‌سازی و یا با برخورد مناسب و با جلوگیری از فساد اخلاقی و جنایت و هر گونه اعمال خلاف هنجار رایج، نگذارند بر امنیت اجتماعی در جامعه خدشه‌ای وارد شود. برای ایجاد احساس مسئولیت فرد به نقش‌هایش در جامعه باید تمهیداتی در نظر گرفته شود تا مردم در کنار هم احساس امنیت کنند، امنیت را زمانی می‌توان برقرار کرد که از یک طرف موارد خلاف هنجاری برطرف و از طرف دیگر ثبات در کلیه ارکان جامعه مخصوصاً در بعد اقتصادی و اجتماعی در جامعه حاصل آمده باشد.

منابع

۱۶۳

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۷۵). «نظریه در جامعه‌شناسی»، انتشارات علمی و فرهنگی.
- احمدی سیروس و فرهادی الهام (۱۳۹۶). بررسی رابطه مهارت حل مساله و احساس امنیت در بین زنان یزد. فصلنامه پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، بهار ۱۳۹۶، دوره ۶، شماره ۱، صص ۱-۱۶.
- احمدی، حبیب (۱۳۷۷) «جامعه‌شناسی انحرافات»، تهران، سمت.
- امیری، علی اکبر (۱۳۸۲). گسترش حوزه‌ی اقتدار دولت. ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی، سال سوم شماره‌ی هشتم، مرداد و شهریور.
- پل ویلم، ژان (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی ادیان. ترجمه عبدالرحیم گواهی، انتشارات تبیان.
- پناهی، محمدحسین (۱۳۸۶). مقایسه شعارهای انتخاباتی مجلس ششم با شعارهای انقلاب اسلامی، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۸، شماره ۱۴، صص ۱-۴۵.
- پوراحمد، احمد؛ محمود آروین و نگار رحیم پور (۱۳۹۶). در مطالعه‌ای تحت عنوان ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی: منطقه یک شهر اهواز. مجله مطالعات شهری، دوره ۶، شماره ۲۳، صص ۵۳-۶۸.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵). جامعه‌شناسی نظم و تحلیل نظم اجتماعی. تهران، نشر نی.
- زیاری کرامت‌اله؛ داود عیوضلو؛ محمود عیوضلو و جهانبخش ریکا (۱۳۹۲). تحلیل تطبیقی احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی مطالعه موردی: شهرستان کوهدشت. فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲، صص ۱۳۷-۱۶۴.

- سپهوند، رضا و سلیمان جعفری (۱۳۹۵). تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی. مجله مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۳، شماره ۴، صص ۵۲۱-۵۴۱.
- سجادیان، ناهید؛ پریوش اورکی و مرتضی نعمتی (۱۳۹۵). بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (نمونه موردی: شهر ایذه)، مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری. سال ۳، شماره ۲: (شماره پیاپی ۵)، صص ۸۷-۱۰۵.
- شارع پور، محمود (۱۳۸۰). «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن». نامه انجمن جامعه شناسی ایران، شماره ۳، سال ۱۳۸۰.
- شعبانی، محمدرضا (۱۳۸۰)، نقش مشارکت مردم در مدیریت بحران، ۱۳۸۰، ص ۴.
- طالب پور، اکبر (۱۳۹۶). رابطه ی فضاهای بی دفاع شهری با احساس امنیت اجتماعی (مطالعه ی موردی: شهروندان شهر تهران). مطالعات جامعه شناختی شهری، دوره ۷، شماره ۲۲، ب صص ۱۳۵-۱۵۶.
- عظیمی، نورالدین؛ نجمه کرمی و فاطمه عطابخش (۱۳۹۶). بررسی نقش عوامل اجتماعی و کالبدی بر احساس امنیت شهروندان در شهر رشت. فصلنامه آرمانشهر، دوره ۱۰، شماره ۱۹، صص، ۱۳۱-۱۴۲.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹). پایان نظم (سرمایه اجتماعی و حفظ آن). ترجمه غلام عباس توسلی، تهران: انتشارات جامعه ایرانیان.
- کاظمی، علی اصغر (۱۳۷۶). بحران نوگرایی و فرهنگ سیاسی. ص ۱۰۱.
- کریمی، علی اکبر (۱۳۸۵) بررسی نگرشهای سیاسی حاشیه نشینان، مطالعه موردی نسیم شهر، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تحقیقات نیشابور.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸). تجدد و تشخص. ترجمه ی ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.

- متانی، مهرداد؛ قلی زاده، نقی؛ فلاح، علی و رشیدی، احتشام (۱۳۹۶). مطالعه‌ای تحت عنوان بررسی نقش و کارکرد انواع رسانه های جمعی در احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر تهران. مطالعات جامعه شناختی شهری، دوره ۱۱، شماره ۳۸، صص ۳۷-۵۴.
- محکی، علی اصغر (۱۳۸۲). مبانی تئوریک رابطه پلیس و مطبوعات در ایران. مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی. معاونت اجتماعی ناجا. صص ۲۹۵-۲۷۵.
- مرادی، گلمراد و وجیهه جلائیان (۱۳۸۶). «بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی جوانان و امنیت اجتماعی: مورد مطالعه شهر مشهد». مجموعه مقالات سمینار امنیت، مشارکت و جامعه، انتشارات سالوک، ۱۳۸۶، صص. ۲۹-۵۱.
- مرادی، گلمراد (۱۳۸۹). «بررسی نقش مشارکت های مردمی در کاهش ناامنی های شهری مورد مطالعه شهر کرمانشاه». مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، سال چهارم، شماره ۲۱، صص. ۱۲۷-۱۴۷.
- مقتدایی لیلا و امیری اسفرجانی زهرا (۱۳۹۶). بررسی تأثیر مدیریت افکار عمومی بر احساس امنیت اجتماعی شهروندان اصفهانی. پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، دوره ۶، شماره ۲، صص ۶۳-۸۷.
- Amir, Ahmad Fitri, Mohd Noor Ismawi Ismail, and Toh Poh See. (2015) "Sustainable Tourist Environment: Perception of international women travelers on safety and security in Kuala Lumpur." *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 168: 123-133.
- Becker, H. S. (1960). Notes on the Concept of Commitment. *American Journal of Sociology*, No. 66, pp.32-42.
- Beckes, L., Coan, J. A., Morris, J. P. (2013). Implicit conditioning of faces via the social regulation of emotion: ERP evidence of early attentional biases for security conditioned faces. *Psychophysiology*, 50, 734-742.
- Bhandari, R. B. (2014). Social capital in disaster risk management; a case study of social capital mobilization following the 1934 Kathmandu Valley earthquake in Nepal. *Disaster Prevention and Management*, 23(4), 314 – 328.

- Burrowes, R. J. (1996). *The Strategy of Nonviolent Defense a Gandhi an Approach*, USA. University of New York Press.
- Chambers, R. (1983). *Rural development-putting the last first*, Longman, London.
- Hoffman, Stanly (1981), *Security in the Age of Turbulence, Means of Response in Third World Conflict and International Security*, Adelphi, Papers, No, 167, pp: 405
- Lindström, M. (2008). Social capital, anticipated ethnic discrimination and self-reported psychological health: A population-based study. *Social Science & Medicine*, 66(1), 1-13.
- Lynch, J. & Kaplan, G.(1997). Understanding How Inequality in the Distribution of Income Effect Health. *Journal of Health Psychology*, Vol.2, pp. 297-314.
- Saarts, T. (2002). Social capital and trust in government institutions from an ethnic perspective, *Riigikogu Time-tested*, Vol. 6, pp. 97-107.
- Sites, P.(1973). *Control. The Basis of Social Order*. New York.
- Trainer, T.(2005). *International Journal of Social Economics*. Vol. 3, No. 8, pp. 682-703.
- Turner, janathan H. (2003). *The Structure of Sociological Theory*. California: Thomson, Wadsworth.
- Turner, Raiph and Killian, lewis(1987) *Collective Behavior*. UK Englewood Cliffs.
- Ullman, Richard. H. (1981). Redefining Security, *International Security*, Vol. 8, No. Summer, p: 192
- Winter, I. (2000). *Towards Theorized understanding of family life and social capital*, Melbourne, Australian institute of family studies.